

491.82
N241

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XI, св. 5—6.

БЕОГРАД, 1961.

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>Мишар Пешикан</i> : Напомене о новом правопису	133—161
2. <i>М. Сидвановић</i> : Уз напомене о новоме правопису	162—179
3. <i>А. Пецо</i> : Примјена једног правописног правила у нашој штампи	180—193
4. <i>М. Павловић</i> : Корелације и поремећаји у њима	194—195
5. <i>Берислав М. Николић</i> : Једна акценатска алтернација у савременом српскохрватском језику	196—200
6. <i>Језичке йоуке</i>	201—205

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА
БЕОГРАД

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

КОРЕЛАЦИЈЕ И ПОРЕМЕЋАЈИ У ЊИМА

Оно што је у синтагмама и простим реченичним типовима конгруенција, то су у односима међуреченичним корелације општих психолошко-језичких категорија. При формирањима језичких структура свакако су односи основних категорија места, времена, начина имали своје специфичне ознаке према ситуацији (исказ; негација) и према условљености односа. Тиме наилазимо на тему о томе да реченичне свезице могу имати померене вредности — при слабијем, мање интензивном процесу мишљења. Најчешће се поремећаји корелација јављају кад се у глобалној психолошко-језичкој реализацији изразе истовремено и недовољно диференциране корелације времена и услова, јер се условљеност јавља временски, а прецизирање временског момента може се схватити као локализовање у перспективи.

Конкретан и карактеристичан пример имамо у једном дневном листу од 7. јуна 1961. г., где се говори о значају замрзавања воде у вези са инстинктом неких животиња за осигурање опстанка потомства:

Еколози наводе као посебан пример *у* врсту бескичмењака, из чијих се јаја *џек онда* развију јединке *ако* су она осушена стајала у сувом муљу око 15 година.

Основне су корелације: а) условна: *џек-ако*; *само-ако*, а б) временске *онда-кад*, и са појачањем *џек онда-кад*, *само онда кад*. Међутим у примеру који је наведен мотивисаност корелације је разбијена: *џек онда-ако*: ту *ако* прима потенцијално на себе временску вредност корелације. У процесу мишљења долази до оваквог поремећаја у два случаја: или се *џек* појачава временским *онда*, или је *онда* механизано проширење ради појачања изрза при слабијем интензитету. *Ако* је условљено у временском процесу.

Појачано *иш*ек са *онда* је привидно: У овом примеру је само услов — *иш*ек *онда* = *иш*ек; са јачим временским истицањем било би *иш*ек *онда* *ако* се, и *кад* се . . . Таква комплекснија уводна корелација омогућава да *ако* прими вредност *кад*, а да *онда*, са слабијим степеном значења, остане и у простој корелацији: *иш*ек-*ако*. Семантички интензитет у ослабљеном степену кључ је за разумевање оваквих појава, — а за овим долази механизирање.

Заиста, у даљем тексту тога малог чланка овако поремећена корелација се понавља:

— Тако се из јаја неких ситних животиња могу *само онда* развити јединке, *ако* су извесно време била подвргнута смрзавању.

Елементи *само* и *иш*ек су равноправни, а условни им је корелат *ако*.

Из овога се види, бар код писца овога чланка, извесна тенденција ка устаљивању. — Међутим, при прецизнијем формулисању мишљења, при интензивнијем реализовању корелационог временског односа треба рећи *иш*ек *кад*, *само* *кад*, — а у корелацији условљености *иш*ек *ако*, *само* *ако*.

Према томе у настави књижевног језика, а посебице при писању треба захтевати прецизније доживљавање реализације процеса мишљења. Поремећаји слични наведеном случају не могу се сматрати добрим у књижевном језику, мада су психолошко-језички интересантни.

М. Павловић